

va video kassetalar, internetga joylangan ochiq mashg'ulotlar, SD disklar mavjud. Pismslarning metodi ko'pchilik zamonaviy metodlar kabi ko'proq xorijiy tilga so'zlashish va muloqot qilishga o'rgatadi. Ushbu metod talabalarning kasbiy auditiv kompetentsiyasini rivojlantirishga mo'ljallangan bo'lsada, colloquial speech va yozma «reading» nutq malakalariga o'rgatmaydi.

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA JADIDLAR ILMIY MEROSI ASOSIDA PEDAGOGLARNING KASBIY MAHORATINI OSHIRISH MASALALARI

D.R.Islamova

Guliston davlat pedagogika instituti

Tayanch doktoranti

Islamovadurdona24@gmail.com

Tel: +998945851899

Annotatsiya: Mazkur maqola raqamli ta'lim muhitida jadidlar ilmiy-ma'naviy merosi asosida bo'lajak pedagoglarning kasbiy mahoratlarini oshirish masalasiga qaratilgan. Jadidlar ilmiy-ma'naviy merosidan foydalanish hamda hozirgi kunga tatbiq etilishi yuzasidan izlanishlar olib borilgan. Jumladan, tarixiy ma'lumotlarni o'rganish, qiyosiy tahlil, adabiyotlarni tahlil qilish, ma'lumotlarni jadval asosida qayta ishlash kabi metodlardan foydalanilgan.

Kalit so'zlar: Ta'lim, raqamli ta'lim, jadidlar, ilmiy meros, pedagoglar, ta'lim usullari, metodlar, pedagogik mahorat, kasbiy mahorat, integratsiya, internet.

Abstract: This article focuses on the issue of improving the professional skills of future teachers based on the scientific and spiritual heritage of the Jadids in a digital educational environment. Research has been conducted on the use of the scientific and spiritual heritage of the Jadids and its application to the present day. In particular, methods such as the study of historical data, comparative analysis, literature analysis, and data processing based on tables were used. As a result, several examples of improving the professional skills of teachers based on the scientific and spiritual heritage of the Jadids and the use of digital educational methods in this process were highlighted as examples. In conclusion, we can say that the local and foreign literature reviewed in this research work shows how relevant the topic is.

Keywords: Education, digital education, Jadids, scientific heritage, teachers, educational methods, methods, pedagogical skills, professional skills, integration, Internet.

Аннотация: В данной статье рассматривается вопрос совершенствования профессиональных навыков будущих педагогов на основе научного и духовного наследия джадидов в цифровой образовательной среде. Проведены исследования по использованию и применению научного и духовного наследия джадидов в наши дни. В частности, использовались такие методы, как изучение исторических данных, сравнительный анализ, анализ литературы, табличная обработка данных. В результате были приведены несколько примеров повышения профессионального мастерства педагогов на основе научного и духовного наследия джадидов и использования в этом процессе цифровых методов обучения. В заключение можно сказать, что рассмотренная в данном исследовании отечественная и зарубежная литература демонстрирует актуальность темы.

Ключевые слова: Образование, цифровое образование, инновации, научное наследие, педагоги, образовательные методы, методики, педагогическое мастерство, профессиональные навыки, интеграция, интернет.

“...Hozirdagi maktablarimizga qarayluk: bilamizki, muallimlik bir san’atdir. Muallim bo’lmoq ichun ilm ahli bo’lmoq lozim emas, “muallim” bo’lmoq lozimdir...”⁷⁵

Ismoil Haqqiy afandi

Kirish. Zamonaviy raqamli ta’lim muhitida pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish dolzarb masalaga aylanib bormoqda. Mukammal milliy ta’lim tizimini, milliy darsliklar bazasini yaratish, milliy kadrlarni tayyorlash kabi masalalar muntazam kun tartibidaga masala bo’lib kelgan. Bu muammolar har qachon bor edi va ma’lum miqdorda hal etilardi. Mana, bir asr o’tibdiki, tizimning og’riq nuqtalari og’riqligicha qolyapti⁷⁶. XXI asrda axborot texnologiyalarining tezkor rivojlanishi ta’lim sohasida yangicha yondashuvlarni talab qilmoqda. Shu nuqtayi nazardan, milliy qadriyatlarimiz, tarixiy pedagogik merosimizga asoslanib, zamonaviy ta’lim jarayonini tashkil etish muhimdir. Ayniqsa, jadidlar harakati vakillarining ilmiy-ma’rifiy merosi pedagoglar malakasini oshirishda muhim manba bo’la oladi⁷⁷. Ushbu maqolada raqamli ta’lim muhitida jadidlar ilmiy merosini pedagoglarning kasbiy rivojlanishiga integratsiya qilish masalalari yoritiladi. Masalan, raqamli ta’lim muhiti – bu zamonaviy texnologiyalar (kompyuterlar, internet, onlayn platformalar, videodarslar, virtual sinflar va boshqalar) yordamida tashkil etilayotgan ta’lim jarayonidir. Bu jarayonga jadidlar ilmiy merosining integratsiya qilinishi, jadid ziyolilarning ta’lim-tarbiya, dunyoqarash, vatanparvarlik va ilm-fan haqidagi ilg’or fikrlari, yozgan darsliklari, metodik tavsiyalari va ma’rifiy faoliyatlari kiradi. Pedagoglarning kasbiy rivojlanishi esa o’qituvchilarning o’z bilim, ko’nikma va malakalarini doimiy ravishda takomillashtirib borishi, yangi texnologiyalar va pedagogik yondashuvlarni o’zlashtirishi nazarda tutiladi. Jadidlar merosining zamonaviy ta’lim tizimiga integratsiya qilinishi - bu ikki tizim yoki g’oyani birlashtirish, uyg’unlashtirish degani. Mazkur muammolar va ularning yechimi masalasi tarixan bundan 100 yil avval jadid bobolarimiz tomonidan e’tibor markaziga olib chiqilgan edi. Bundan bir asr muqaddam xalqimiz shuuriga istiqloq, ma’rifat urug’ini qadab ketgan jadid bobolarimizning ilmga, ta’limga oid qarashlari, tajribalarini o’rganish mustaqil milliy ta’lim tizimini, uning g’oyaviy negizini ishlab chiqishda juda muhim ahamiyatga ega.

Metodologiya. Tadqiqot quyidagi usullar asosida olib borildi: **Tarixiy-tahliliy yondashuv:** Jadidlarning pedagogik qarashlari va asarlaridagi ilg’or g’oyalar o’rganildi⁷⁸. Ularning asosiy maqsadi – musulmon xalqlari orasida savodxonlikni oshirish, ilm-fan, texnika va zamonaviy bilimlarni ta’lim orqali yoyish edi. Jadidlarning pedagogik qarashlari zamonasiga nisbatan ilgor, tub o’zgarishlar kiritishga qaratilgan edi. Ular quyidagi asosiy yo’nalishlarda yangilik yaratganlar: Yangi usuldagi maktablar (“usuli jadid”) An’anaviy maktablar (maktab va madrasalar) faqat diniy ilmlarga asoslangan bo’lsa, jadidlar dunyoiy fanlar – matematika, geografiya, tabiiyot, tarix kabi fanlarni o’qitishni ilgari surdilar. Yangi usuldagi maktablarda xat-savodni o’rganish tezlashdi, bu esa keng xalq ommasi orasida bilim olishga bo’lgan qiziqishni oshirdi. Interfaol, tushunarli va bolaga yo’naltirilgan dars jarayoni monoton va yodlashga asoslangan emas, balki tushunishga, fikrlashga undaydigan bo’lishi kerak, deb hisoblaganlar. Pedagogikada mustaqil fikrlash, savol-javob asosidagi darslar, bolaning qiziqishlariga mos metodlar qo’llanilishini tavsiya qilishgan. Ayollar ta’limi va gender tengligi. Jadidlar, ayniqsa Ismoil G’aspirinskiy va Munavvarqori Abdurashidxonovlar, ayollarni o’qitish g’oyasini ilgari surgan. Ular ayollar jamiyatda faol ishtirok etmas ekan, xalq taraqqiy etmaydi, deb bilganlar. Milliy va zamonaviy qadriyatlar uyg’unligi. Ular islomiy, milliy an’analarni saqlagan holda, zamonaviy ta’limni rivojlantirish tarafdori edilar. Yevropa tajribasini o’rganib, uni milliy zamin asosida uyg’unlashtirishga intilganlar. O’quv materiallari va darsliklar

⁷⁵ Fitratning “Ulug’ Turkiston” gazetasi 1918-yil 3-iyun 100-sonida bosilgan Xalq dorilfununining (hozirgi O’zMU) o’zbeklar uchun maxsus o’qituvchilar tayyorlovchi bo’limi – Dorilmuallimin ochilishiga doir xabar maqolasi

⁷⁶ <https://oyina.uz/uz/article/1996#:~:text=Mukammal%20milliy,ta%E2%80%99lim%20tizimi%20yaratiladi>.

⁷⁷ Islomov, I. (2021). Jadidlar harakati va zamonaviy ta’lim. Toshkent: Ma’naviyat.

⁷⁸ Abdug’aniyev, A. (2020). Pedagogik tafakkur taraqqiyoti tarixida jadidlarning o’rni. Samarqand: “Zarafshon”.

yaratish. Jadidlar o'zlari darsliklar, o'quv qo'llanmalari, gazetalar yozgan. Masalan, Munavvarqori "Adibi avval", "Adibi soniy", "Tarixi Muhammadiy" kabi darsliklarni yaratgan.

Taqqoslama usul: An'anaviy va zamonaviy pedagogik yondashuvlar solishtirildi.

Didaktik tahlil: Jadidlar g'oyalarini raqamli resurslar orqali o'qitish imkoniyatlari o'rganildi⁷⁹. Jumladan, AQSHning Kolumbiya, Michigan, Chikago, Kaliforniya universitetlari, Yaponiyaning Tokio xorijiy tadqiqotlar universiteti, Rossiya Fanlar akademiyasi, Rossiya islom instituti, Qozon federal universiteti, Turkiyaning Anqara, Eje, Istanbul universitetlari, Ozarboyjon Fanlar akademiyasi Qo'lyozmalar instituti, Boku davlat universiteti, Qozog'istonning Yevroosiyo milliy universiteti, Turkmaniston Fanlar akademiyasi kabi nufuzli ilm o'choqlarida bobolarimiz merosi hijjalab o'rganilmoqda. Dunyo ilm-fanida jadidchilik harakati, jadid adabiyotiga doir eng yangi ilmiy izlanishlar olti yo'nalishda olib borilyapti. **Birinchisi**, jadidchilik falsafasi va mafkurasi bo'lib, bu yo'nalish tarixiy, siyosiy-mafkuraviy jarayonlarni qamrab oladi. Qozon federal universiteti, Xakas davlat universiteti, Boku davlat universiteti, Anqara va Eje universitetlarida ayni yo'nalishdagi tadqiqotlarga e'tibor qaratilgan. **Ikkinchi**, yo'nalish jadid ziyolilari ko'targan muammolarni qamrab oladi. Bu milliy, diniy, ijtimoiy jihatlar, til, imlo, maorif, xotin-qizlar masalalarini nazarda tutadi. **Uchinchisida**, jadid adabiyoti tarmog'ida she'riyat, nasr, dramaturgiya, adabiy tanqid masalalari o'rganiladi. Turkistonda jadidchilik harakatining g'oyaviy asoslarini aniqlash va ularning o'zbek jadid nasri, dramaturgiyasi, she'riyatida aks etishi, o'zbek jadid she'riyati morfologiyasi masalalari tadqiqi Kolumbiya, Michigan universitetlarida, jadid adabiyoti namoyandalari, adabiy siymolarini bibliografik aspektida tahlil etish Yevroosiyo milliy universiteti, Turkman jahon tillari milliy institutida yo'lga qo'yilgan. **To'rtinchisi**, jadid matbuoti va noshirlik faoliyatiga doir tadqiqotlar Ozarboyjon Fanlar akademiyasi Adabiyot instituti, Anqaradagi Hoji Bayram valiy universitetida olib borilmoqda. Mazkur tadqiqot markazlarida jadid atamashunosligini ishlab chiqish borasida ham muayyan natijalarga erishilgan. **Beshinchisi**, xayriya va adabiy jamiyatlar, vaqflar, fondlar faoliyati, yangi adabiy harakatlar, shart-sharoitlar Kaliforniya universiteti va Karlton kollejida alohida tarmoq sifatida o'rganilgan. Bu muhim yo'nalish bo'lib, o'zbek yoshlarining chet elda o'qitilishi, yangi maktablar ochilishi, gazeta-jurnallar chop etilishi kabi ma'rifiy masalalar, asosan, xayriya mablag'lari hisobidan hal etilgan. **Oltinchisi**, jadid teatri va san'ati, o'zbek jadid dramasi va she'riyatiga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar Tokio xorijiy tadqiqotlar universiteti, Michigan va Eje universitetlarida olib borilgan. Teatr san'ati orqali xalqni uyg'otish, ma'rifatli qilish, muammolarni gavdalantirish jadid bobolarimiz g'oyaviy qarashlarining muhim jihatlaridan⁸⁰. Bu muammolarning hech biri bugun ham bashariyat kun tartibidan tushgani yo'q. Yuz yil avvalgi masalalar hozir ham dolzarb. Ko'rinadiki, ta'lim va maorif masalasi jadidchilik harakatining katta tarmoq yo'nalishi hisoblanadi. Shu ma'noda, jadid pedagogikasini istiqloq muhitida, yangi ta'lim taraqqiyoti bilan uyg'unlikda o'rganish zarurati bor. Bu borada yangi manbalarni tadqiq etish, qayta baholash va ularning barchasini istiqloq muhitida qayta idrok etish shular jumlasidandir.

Natijalar. Tadqiqot natijalariga ko'ra, jadidlar merosi asosida kasbiy malakani oshirishga ijobiy munosabat bildirilgan. Pedagoglarning ko'pchiligi jadidlarning quyidagi pedagogik g'oyalarini o'z faoliyatida qo'llab kelmoqda⁸¹: Mustaqil fikrlashni rivojlantirish; Vatanparvarlik tarbiyasi; Zamonaviy fanlarni chuqur o'rgatish g'oyalari;

Maxsus tayyorlangan elektron darsliklar, videodarslar va virtual seminarlar orqali jadidlar merosini integratsiya qilish ijobiy samara bergani kuzatildi⁸². Xususan, ommaviy axborot vositalari orqali yoritib borilayotgan bir qancha elektron Gazeta va jurnallar, saytlar ham jadidlar ilmiy merosining targ'ib qilinishda katta rol o'ynamoqda.

Munozara. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, jadidlar ilmiy merosining zamonaviy raqamli ta'lim bilan uyg'unlashuvi orqali pedagoglarning kasbiy salohiyati oshmoqda. Jadidlarning ilg'or metodik g'oyalari, ayniqsa, faol o'quvchilikka, interaktiv usullarga urg'u berganligi, bugungi zamonaviy

⁷⁹ Nurmatova, D. (2023). Raqamli ta'lim va milliy qadriyatlar uyg'unligi. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti

⁸⁰ <https://oyina.uz/uz/article/1996#:~:text=Mukammal%20milliy,ta%E2%80%99lim%20tizimi%20yaratiladi>.

⁸¹ Saidova, G. (2020). "Jadidlar ta'lim tizimidagi ilg'or g'oyalari", Milliy tiklanish, №1, 30–35.

⁸² Karimova, N. (2023). "Raqamli ta'lim vositalarida milliy merosdan foydalanish", Pedagogik ta'lim muammolari, №3, 22–28.

raqamli ta'lim konsepsiyalari bilan uyg'un keladi⁸³. Ammo bu jarayonda ba'zi muammolar ham kuzatilmoqda, xususan:

- Raqamli resurslarning yetarli emasligi;
- Jadidlar merosi bo'yicha maxsus raqamli kontentning yo'qligi;
- Pedagoglar o'rtasida bu merosni chuqur bilish darajasining pastligi;

Bu holatlarni bartaraf etish uchun tizimli o'quv-uslubiy qo'llanmalar, onlayn kurslar va seminarlar tashkil etilishi lozim⁸⁴.

Xulosa. Raqamli ta'lim muhitida jadidlar ilmiy merosi asosida pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirish, ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Bu yo'nalishda quyidagi takliflar ilgari suriladi⁸⁵:

- Jadidlar merosi asosida elektron darsliklar yaratish;
- Onlayn platformalarda maxsus o'quv kurslarini tashkil etish yoki mavjudlarini o'quv soatlarini ko'paytirish;
- Pedagoglar uchun muntazam seminar va treninglar o'tkazish;
- Ta'lim tizimiga integratsiyalashgan virtual muzey va resurs markazlarini tashkil etish;

Shu orqali raqamli ta'limning samaradorligini oshirish, pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini mustahkamlash mumkin bo'ladi. Jadid bobolarimizdan qolgan toza o'zanlar asosida Mustaqil o'zbek milliy ta'lim tizimi yaratiladi⁸⁶.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Fitratning "Ulug' Turkiston" gazetasi 1918-yil 3-iyun 100-sonida bosilgan Xalq dorilfununining (hozirgi O'zMU) o'zbeklar uchun maxsus o'qituvchilar tayyorlovchi bo'limi – Dorilmuallimin ochilishiga doir xabar maqolasi
2. <https://oyina.uz/uz/article/1996#:~:text=Mukammal%20milliy,ta%E2%80%99lim%20tizimi%20yaratiladi>
3. Islomov, I. (2021). Jadidlar harakati va zamonaviy ta'lim. Toshkent: Ma'naviyat.
4. Abdug'aniyev, A. (2020). Pedagogik tafakkur taraqqiyoti tarixida jadidlarning o'rni. Samarqand: "Zarafshon".
5. Nurmatova, D. (2023). Raqamli ta'lim va milliy qadriyatlar uyg'unligi. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti
6. Saidova, G. (2020). "Jadidlar ta'lim tizimidagi ilg'or g'oyalari", Milliy tiklanish, №1, 30–35.
7. Karimova, N. (2023). "Raqamli ta'lim vositalarida milliy merosdan foydalanish", Pedagogik ta'lim muammolari, №3, 22–28.
8. Abduhalilova, Z. (2022). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent: O'qituvchi.
9. Usmonova, M. (2021). "Oliy ta'limda raqamli resurslardan samarali foydalanish", Ilm va taraqqiyot, №4, 15–21.
10. Hasanov, Sh. (2024). Pedagogik mahorat va kasbiy rivojlanish. Andijon: Ilm ziyo.

KASBIY MAHORAT TUSHUNCHASINING JADIDONA TALQINI

D.R.Islamova
Guliston davlat pedagogika instituti
Tayanch doktoranti
Islamovadurdona24@gmail.com
Tel: +998945851899

⁸³ Abduhalilova, Z. (2022). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent: O'qituvchi.

⁸⁴ Usmonova, M. (2021). "Oliy ta'limda raqamli resurslardan samarali foydalanish", Ilm va taraqqiyot, №4, 15–21.

⁸⁵ Hasanov, Sh. (2024). Pedagogik mahorat va kasbiy rivojlanish. Andijon: Ilm ziyo.

⁸⁶ <https://oyina.uz/uz/article/1996#:~:text=Mukammal%20milliy,ta%E2%80%99lim%20tizimi%20yaratiladi>.